

terarna dela, pisana na podlagi sodobnih poetik, zamegljujejo ali so brez določenega »védenja« in »znanja« tako rekoč nepreberljiva.

Moderna misel in slovenska književnost je torej tiste vrste esejistično in literarnoteoretično delo, ki bo učinkovalo s svojimi pogledi in ugotovitvami v daljši časovni perspektivi. Še enkrat je treba poudariti, da govori o tistih nevrvalgičnih točkah slovenske literature, umetnosti, estetike, filozofije in kulture, ki se vedno znova rišejo v našo zavest v vsej svoji globini in pomembnosti. Kosov prispevek pri razreševanju teh vprašanj je opazen in pomemben, zaradi jasnega pojmovnega aparata in logičnega razvitja problemov pa tudi primer učinkovitega tovrstnega pisanja, ki ga na Slovenskem v zadnjem času močno pogrešamo.

Denis Poniž

Ljubljana

ZBRANO DELO JANKA KERSNIKA

Pred nami je končno zbrana celotna Kersnikova besedna ustvarjalnost. Zadnjo knjigo je pripravil France Bernik, ki je z objavo pisem zaokrožil pisateljevo umetniško, politično in človeško podobo.¹ Kersnikovo Zbrano delo je posebej zanimivo iz dveh razlogov: v svoji prvi izdaji² je bilo vzročno dejanje za vrsto kasnejših avtorjev, pri delu so se izmenjali štirje uredniki, vsi vidni literarnoznanstveni delavci, zadnja dva pa tudi glavna urednika celotnega projekta Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev. Zato nas ob kratki predstavitvi zadnje knjige tudi širše zanima izbor besedil, uporaba znanstveno-kritičnega aparata in uredniške odločitve o jezikovni podobi besedil.

1. *Vsebinska zasnova zbranih del (ob Kersniku)*. Za začetek načrtnega izdajanja zbranih del slovenskih književnikov imamo lahko Klasje z domačega polja (1866), ki je sicer prineslo le Prešerna v Levstikovi redakciji in s Stritarjevim uvodom, vendar pa je za vselej utemeljilo potrebo, da se zbere in ponatisne vse, kar so napisali naši najboljši pesniki in pisatelji. Znano je, da so Stritar, Jurčič in Levstik hoteli to uresničiti predvsem zato, da bi ovrgli zgodovinsko laž, da je mogoče vso dotedanjo slovensko literaturo prinesiti v žepnem robcu.³ Že v svojem prvem naznanilu so izrekli tudi svoje poglede na zajemanje besedil: »... zbrana oziroma izbrana dela obenem z življenjepisi, portreti in kritičnimi ocenami.«⁴ V nadaljevanju tudi povedo, katere pisatelje bodo izdali, česar pa, kot vemo, niso mogli uresničiti.

Čez slabi dve desetletji se zbrana dela nadaljujejo (npr. Jurčičeva 1882–1892), »a vse to je nosilo na sebi pečat slučajnosti. Nedostajalo /.../ je enotnosti v vsebini in obliki, zaokroženosti, popolnosti, kritičnozgodovinske opreme in – cenenosti.«⁵ V tej Prijateljevi kritični oznaki je zajeto njegovo in uredniško delo drugih, saj je pred letom 1917 izšlo že precej zbranih del pomembnejših ustvarjalcev, npr. Levstika, Jurčiča, Gregorčiča, Stritarja, Trdine, Tavčarja. Ko se Prijatelj zavzema za zaokroženost in popolnost, žal še ne pove natančneje, ali mu gre za izbor najboljšega in najzanimivejšega pri določenem avtorju ali za njegovo celotno delo. Bolj pozoren je pri avtorjih, ko se ravna po »čistoumetniškem« kriteriju. O ureditvi naših klasikov Prijatelj spet izčrpneje piše že čez nekaj mesecev v Zvonu.⁶ Sedaj se še natančneje izraža o zbranih delih. Izhodišče mu je Levčev (Fran Levec) program za

¹ Janko Kersnik: Zbrano delo, šesta knjiga Pisma/Dodatek. Besedilo pripravil in opombe napisal France Bernik. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1984.

² Janka Kersnika Zbrani spisi. Uredil Vladimir Levec [od 3. knjige dalje Ivan Prijatelj]. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1900–1914.

³ Primerjaj: Ivan Prijatelj: O izdaji naših klasikov, Naša knjiga, priloga k Ljubljanskemu zvonu, št. 2, 1917.

⁴ Prav tam, str. 5.

⁵ Prav tam, str. 6.

⁶ Ivan Prijatelj: O ureditvi naših klasikov, Naša knjiga, priloga k Ljubljanskemu zvonu, št. 3, 1917.

izdajo Jurčiča, ki daje točnejše izjave tudi o tem, kaj sodi v zbrano delo. Prijatelj poudarja, da je treba upoštevati vse izvorno leposlovje, študije, če ni njihov predmet prespecialen, kritične spise (ti se mu zdijo celo posebej pomembni, ker izražajo literarne nazore), politične članke in korespondenco (pri tej obširno zavrača ugovore, da gre za zasebne stvari). Iz pregledanega jasno sledi, da terja, da se v zbranih delih ponatiskujejo celotni opusi avtorjev, ki so predvsem umetniško dovolj močni in značilni, da jih lahko uvrstimo med slovenske klasike.

In kako so to načelo uresničili uredniki Kersnikovega dela? Prvi, Vladimir Levec, je Kersnikove leposlovne pripovedne spise zelo samovoljno razporejal, ne da bi družil tiste, ki se tako po slogu kakor po idejnosti in zgradbi med seboj dopolnjujejo in si tudi ne nasprotujejo po datumih nastanka.⁷ Izdajanje je nadaljeval Ivan Prijatelj, ki je popolnoma neznanstveno, celo nepoznavalsko ponatiskovanje Kersnikovih daljših leposlovnih spisov preusmeril v skladu z Levčevimi (Fran Levec) oziroma lastnimi pogledi, kakor jih je natančneje formuliral že po dokončanem delu.⁸ Glede obsega (izbora) se je odločil, po mnenju Antona Ocvirka gre za prvi tak pristop, da zajame v zbrano delo vse, kar je Kersnik ustvaril. Pri tem je nekaj časa omahoval, kakor pravi sam: »Priznati moram, da sem dokaj časa preudarjal, ali bi izpustil politične podlistke /.../, a /.../ se mi je zdelo, da sem naravnost dolžan našemu sedanjemu in bodočemu pokolenju, ki bo hotelo imeti o slovenskih znamenitejših možeh popolno in vsestransko sodbo,«⁹ predstaviti celoto. Nikjer pa ni Prijatelj spregovoril o tem, zakaj ni objavil tudi Kersnikovih pism. Tako tudi njegova predstavitev Kersnika ni popolna in ne v celoti usklajena z njegovim programom za izdajanje zbranih del.

Anton Ocvirk je leta 1946 začel izdajati zbirko Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev (s tem letom se šele začenja tudi štetje) in se med prvimi klasiki lotil prav Kersnika ter ga razmeroma hitro izdal v petih knjigah (1947–1953). Novemu uredniku se je zdelo bistveno, da »ohranimo pri sestavi zbranih spisov neokrnjeno črto pisateljevega razvoja. Zato je tudi nujno, da razporedimo množico drobnih, časovno razmetanih del v skladne celote.«¹⁰ Torej tudi Ocvirk ni za suho kronologijo, kadar le-ta že sama ne izraža razvojne rasti ali k njej vsaj kaj prispeva, zato povezuje zlasti drobne spise, ki so nastali v različnih časih, a so tematske in slogovne celote. Za vzor takega družjenja daje Prijateljevo skupino novel Kmetске slike. Ocvirku se je zdelo potrebno, da v dodatku posebej obrazloži svoje odločitve o obsegu in značaju zbranega dela ter o ureditvi opomb. Poudarja tudi, da njegova izdaja prinaša celotno Kersnikovo delo in pisma. Prvi del je uresničil, saj se mu je izmuznilo le nekaj drobiža, pisem pa mu ni uspelo izdati, čeprav jih je dolgo pripravljval, tako da je preteklo dobrih trideset let, da smo jih dobili v šesti knjigi, seveda že z novim urednikom Francetom Bernikom.

Četrty urednik je objavil še tiste Kersnikove drobnarije, ki jih prejšnji še niso imeli v evidenci, prvič pa 350 pisateljevih pism. S tem dejanjem je Kersnikov opus popoln. Pisma so po vsebini literarna (obravnavajo literarna vprašanja), literarno-zasebna in čisto zasebna. Prvi dve skupini sta pomembnejši za umevanje Kersnikovega pisateljskega razvoja in njegovega pogleda na svet, vsebujeta pa tudi veliko informacij, zanimivih za raziskovanje naše kulturne in politične zgodovine, zato so objavljena vsa in v celoti. Naslovljena so na Stritarja, predvsem pa na Frana Levca in Marico Nadliškovo, nekaj tudi na Franja Zbašnika in Antonijo Lavrenčičevo. Posebno zanimiva, mestoma tudi očarljiva, so pisma Marici Nadliškovi, v katerih se vznemirljivo (Kersnik je bil tedaj že poročen in družbeno ugleden človek) prepletajo ljubezenska čustva in razglabljanja o slovstvenih vprašanjih. Pri zadnji skupini čisto intimnih pism, namenjenih svojemu dekletu in kasnejši ženi, se je urednik upravičeno odločil za strog izbor (29 objav od skupno 294 pism). Ta so v izvirniku vsa nemška (kakor tudi tista materi in očetu). Zlasti zgodnejša izražajo pristno in stabilno ljubezensko čustvo, po vsebini in oblikovanosti sporočil pa so stereotipna, tako da objavljeni izbor popolnoma ustrezno predstavlja Kersnika kot zaročenca, snubca in zakonskega moža. Tudi z vidika preučevanja družabnega in zasebnega pisanja v 19. stoletju knjitev ne pomeni kakšne tehtnejše izgube.

2. Znanstveno-kritične izdaje zbranih del. Pri izdajanju zbranih del slovenskih klasikov je bilo že od vsega začetka temeljno vprašanje, ali je treba umetnostna in neumetnostna besedila komentirati in kako to opraviti. Najprej so spet tu Stritar, Jurčič in Levstik. Ti v svojem naznanilu pravijo, da bodo

⁷ Janka Kersnika zbrani spisi, zvezek I–III. Uredil Vladimir Levec. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1900–1904.

⁸ Članek iz opomb št. 3 in št. 6.

⁹ Janka Kersnika zbrani spisi, zvezek V, str. 353.

¹⁰ Janko Kersnik: Zbrano delo, prva knjiga (druga izdaja). Uredil in opombe napisal Anton Ocvirk. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1965. Pripombe k izdaji, str. 285.

v Klasju izdajali najboljša dela »slovenskih pisateljev z dodanimi kritičnimi uvodi, življenjepisnimi črticami in kamnotiskanimi podobami. /.../ Za prihodnje snopiče je razen življenjepisov, podob posameznih slovenskih pisateljev in kritične cenitve njihovih spisov, namenjen izbor iz del, ki jih je nekoliko raztresenih po raznih časopisih in knjigah, nekoliko pa še nikjer natisnjenih.«¹¹ Že prvi uredniki so torej dvakrat poudarili kritičnost.

Po teh smernicah je izšlo precej zbranih del (boljši primeri so zlasti Levčeve /Fran/ in Prijateljve izdaje), preden je o znanstveno-kritičnem pristopu natančneje spregovoril Ivan Prijatelj. Zapisal je dve slabo usklajeni izjavi. Najprej pravi, da naj ne bi bila zbrana dela kritične izdaje, opremljene z znanstvenim aparatom, ki zanima samo literarne zgodovinarje. Za to naj poskrbi znanstveni zavod, kadar bo seveda nastal.¹² Nekoliko naprej pa v istem članku pravi precej drugače: »S tem pa nikakor nočem reči, da naj poda nova izdaja naših klasikov samsamcat in gol tekst, tako kakor so ponavadi doslej izhajali »Zbrani spisi« raznih naših piscev. /.../ Zatorej mora završevati vsakega klasika poljudna ocena in obširen ter temeljito osnovan življenjepis, vložen v okvir dobe in njenih duševnih stanj. Prireajo naj izdaje samo strokovnjaki, literarni zgodovinarji, ki naj opremljajo vsak zvezek s primernim uvodom in potrebnimi opazkami, razjasnjujočimi spise dotičnega zvezka.«¹³ Še v istem letu ponovno piše o tem vprašanju. Tokrat že dodaja, da je potreben »tolmač«, s čimer razume komentar k besedilom, ki ga je uvedel že Fran Levec pri Levstiku. Pravi, da ga je treba še razširiti, posamezni zvezki pa naj bodo opremljeni tudi z literarnozgodovinskimi in kritičnimi uvodi. Pri tem se sklicuje na na tak način vzorno urejene nemške, ruske in češke izdaje klasikov.

Prijateljeva praktična izvedba 5. in 6. knjige Kersnikovega zbranega dela je znanstveno-kritična. Že ko se je z Vladimirjem Levcem dogovarjal za nadaljevanje projekta, je nameraval dodati besedilom tudi komentarje in »opremo zadnjega zvezka z biografskoestetičnim esejem, ki naj bi obsegal kake štiri tiskovne pole.«¹⁴ V resnici je nastala obsežna monografska študija Janko Kersnik njega delo in doba. Znanstvena monografija, ki poleg obravnavanega avtorja zelo široko razčlenjuje drugo polovico 19. stoletja na Slovenskem, po obsegu, globini in metodi močno odstopa od esejev, kakršni se sicer pojavljajo v zbranih delih. Taka, kakršna je, pravzaprav ne sodi več v ta okvir, zato pa še tembolj potrjuje, da je Prijatelj v resnici utemeljitelj znanstveno-kritičnega pristopa pri izdajanju zbranih del.¹⁵

Naslednji uredniki v tem pogledu ne prinašajo nič bistveno novega. V uvodu so najprej opisani viri in njihova provenienca, v opombah k umetnostnim besedilom so analizirane pobude za nastanek del in njihova geneza, različice in objave, odzivi na objave, včasih tudi krajše estetske in idejne analize ter literarnozgodovinski podatki. Pri neumetnostnih besedilih so poleg podatkov o nastanku in objavah običajni tudi kulturnozgodovinski podatki in opozorila.

3. *Jezikovna podoba Kersnikovih zbranih del.* Oba prva urednika sta besedila tudi jezikovno popravljala. Prijatelj v opombah tega sicer ne omenja, pač pa pozneje, ko govori splošno o izdajanju zbranih del: »Jezikovna oblika tekstov naj bo kolikor mogoče enotna in današnja, da ne moti užitka in ne bega naše nestalne pisave. Jezikoslovec in tekstni kritik naj hodita nazaj k prvotiskom in rokopisom.«¹⁶

Bolj poglobljeno se je z jezikovnimi vprašanji ubadal Ocvirk. Preden je predstavil svoj odnos do jezikovne podobe starejših besedil, je kritično ovrednotil delo prejšnjih urednikov. Pri tem ugotavlja, da sta premalo pazila na posebnosti Kersnikovega sloga. V vnemi, da bi jezik približala sodasnemu bralcu, sta z zamenjavo besed ali njihovih oblik večkrat zabrisala izvirni stavčni ritem in tako nasilno posegla v pisateljev slog. Poleg tega so njuni popravki nedosledno izvedeni. V tej svoji oceni se Ocvirk sklicuje na Breznikova stališča, kot jih je le-ta razložil v člankih o izdajah naših pripovednikov. Breznikovo izvirno mnenje o jeziku v zbranih delih je bilo v osnovi takole: »Mi smo zoper po-

¹¹ Klasje z domačega polja. Slovenski glasnik, IX. tečaj. Celovec, 1866, št. 4, str. 155.

¹² Verjetno je mislil na slovensko univerzo in slovensko znanstveno društvo.

¹³ Članek iz opombe št. 6, str. 7.

¹⁴ Ivan Prijatelj: V Zatišju, Veda, 1915, str. 43.

¹⁵ Janka Kersnika zbrani spisi, zvezek VI, sešitek I. Janko Kersnik njega delo in doba. Leta mladosti in učenja. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1910, 255 str. Sešitek II. in III. Novelist in politik. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1914, 642 str.

V rokopisni zbirki NUK je ohranjen Prijateljev vezan izvod vseh treh delov z ekslibrisom in mnogimi rokopisnimi dopolnili in popravki.

¹⁶ Članek iz opombe št. 3, str. 7.

sebeno popravljanje, ker se z njim ničesar ne doseže. Ali bo zato starejši spis občinstvu naših dni popolnoma ugajal, če mu popravim nekaj posameznih besed in stavkov ali odstavkov? Kdor bi hotel dati občinstvu nemotenega užitka, bi moral povest ali novelo, ki je bila pisana pred več kakor petdesetimi leti, čisto nanovo predelati in preliti, prav kakor se star zvon nanovo prelije, da lepo poje. S posameznimi stavki se tako delo ne da rešiti. Ker pa je izdajatelju taka poprava nemogoča, se mu tudi ni mogoče ozirati na take bravce, ki iščejo v starejših piscih samo estetičnega užitka. /.../ Pisatelj naj se ohrani bistveno tak, kakršen je, in naj bo namenjen takim krogom, ki imajo smisel tudi še za kak drug okus, kot je slučajno danes v modi. S tem pa seveda ni rečeno, da bi se ne smele prevzeti ne bistvene izpremembe, kakor npr. izpremenitev pravopisa ter posameznih besed, izrazov ali stavkov, v kolikor bi se s tem ne pretrgala organska zveza ostalih delov v stavku in odstavku.«¹⁷

Ocvirku je očitno posebej ustrezala zadnja Breznikova misel, saj jo skoraj nespremenjeno vključuje v svojo: »V celoti res ni mogoče ohraniti Kersnikove pisave, zlasti ne v pogledu pravopisa in nekaterih oblik, to pa še ne pomeni, da bi se smeli dotakniti živega toka njegove dikcije.¹⁸ Kljub nekaterim skupnim stališčem, je premik od Prijatelja k Ocvirku očiten. Vladimirju Levcu in Ivanu Prijatelju je bila pomembnejša jezikovna dostopnost sočasnemu bralcu, Antonu Ocvirku pa avtentični izbor jezikovnih sredstev in umetniškega sloga. Jezikovno popravljanje je vendarle v obeh primerih (obakrat gre za znanstveno-kritične izdaje) neustrezno, saj mu ni mogoče videti konca, ker se jezik zaradi svoje družbene narave nenehno spreminja in razvija. Poleg tega taka popravljena (neavtentična) besedila ne dopuščajo raziskav časovne zvrstnosti in časovnih stilov. Dodati pa je treba, da je Ocvirk z besedili ravnal zelo previdno, ko se je odločil, da bodi vse tisto, »karkoli je bilo iz tega ali drugega razloga predručeno v območju besednega gradiva – takšni primeri so redki- /.../ v opombah posebej navedeno.«¹⁹

France Bernik se ni dotikal niti sloga pisem niti njihovega pravopisa, čeprav je v slednjem dosti omahovanj in nedoslednosti.

Pri tem je tako dosleden, da pušča tudi dvojnice, čeprav se pojavljajo v istem časovnem obdobju in celo v istem pismu. Svoje stališče utemeljuje takole: »Verodostojna, nespremenjena jezikovna podoba Kersnikovih pisem pa ima za raziskovalca to prednost, da kaže izrazito dinamiko /mišljeno je postopno opuščanje starejših oblikoslovnih podob besed in uvajanje mlajših, npr. vže, uže, že/, kar je posebej vidno v pisateljevem obsežnem, skoraj vse življenje trajajočem dopisovanju z Levcem.«²⁰ Isto načelo velja tudi za nemška pisma v izvirniku, medtem ko so njihovi prevodi objavljeni v današnji knjižni slovenščini. V prevodih siliti se s tistočasno slovenščino seveda ne bi imelo nobenega smisla. Ker pri odločanju za natis v jezikovno izvirni podobi urednik ne navaja nobenih izjem, domnevamo, da ta načela ne veljajo le za pisma kot posebno jezikovno obliko sporočanja, temveč tudi za umetnostno in publicistično funkcijsko zvrst (poezijo, članke). To se da tudi dokazati, saj Bernik objavlja tudi različico Kersnikove pesmi Imel je hčerko stari knez ter nekaj člankov, dopisov in literarnega drobiža, kar je pač Ocvirk prezrl ali ni vedel, da je Kersnikovo. Pregled tega nepisemskega gradiva kaže upoštevanje istih načel. Zadnji urednik je v jezikovnem pogledu napravil premik k popolnemu upoštevanju izvirne jezikovne podobe Kersnikovih besedil.

4. *Posebnosti šeste knjige.* Urejanje in komentiranje pisem je prav posebno zahtevno in neahvaležno delo, ki ne dopušča celovitejših literarnoestetskih in literarnozgodovinskih analiz, zahteva pa zelo veliko natančnega in dolgotrajnega iskanja in zbiranja gradiva, preverjanja podatkov, brskanja po arhivih ustanov in zasebnikov ter minucioznega tehtanja vrednosti informacij. V tem primeru je imel urednik še dodatne težave, ker je del gradiva prevzel od prejšnjega urednika in moral znova preverjati izvirnike in prepise. Pri težko čitljivi rokopisni gotiči je moral iskati še dodatno pomoč. Obsežno delo je kljub temu opravil razmeroma hitro, predvsem pa natančno. Komentarji so izčrpani, toda ne preobsežni. Poudarjajo zlasti tisto, kar je pomembno za literarno vedo. V tem pogledu se razlikujejo od Prijateljevih, ki se pogosto odmikajo od avtorja in besedil in posegajo v oznako splošnejših družbenih razmer Kersnikovega časa. V uvodnem delu opomb Bernik najprej pojasnjuje nastanek in ureditev knjige. Pri tem je prehod iz prvega odstavka v drugega nerodno oblikovan, tako da se

¹⁷ Anton Breznik: Dr. Janez Mencinger, Izbrani spisi, Dom in svet 25, 1912, str. 115.

¹⁸ Besedilo iz opombe št. 10, str. 287.

¹⁹ Prav tam, str. 290.

²⁰ Knjiga iz opombe št. 1, str. 380.

bere, kot da ta knjiga prinaša tudi dramsko besedilo Berite Novice in pripovedni spis Znojilčevega Marka božja pot ter precej korespondence s Kersnikom, kar pa ne drži.²¹ Pri pismih je vedno zelo težko ugotoviti, koliko jih je avtor v resnici napisal, zato uredniki navadno na podlagi različnih podatkov postavljajo domneve o resničnem številu in možnostih, kje bi jih še bilo mogoče najti. V Bernikovih opombah taka razmišljanja manjkajo. Posebno dragoceno pri tej izdaji pisem pa je to, da se je urednik potrudil poiskati vse izvornike in se nikoli ni zanesel na kasnejše prepise. Kersnikovo zbrano delo, zaključeno s šesto knjigo, strokovno in praktičnouporabno bogatijo obsežni Pregledi (41 strani), ki jih je pripravila Majda Clemenž (sodelovala je že s prejšnjim urednikom). Ti vsebujejo: kronološki seznam Kersnikovih pisem (tega je pripravil France Bernik), kazalo osebnih imen, celotno kazalo Kersnikovih del in popis Kersnikovih psevdonimov in šifer. Brez vsega tega zbrano delo vsekakor ne bi bilo popolno.

Mihael Glavan

Narodna in univerzitetna
knjižnica v Ljubljani

SIMPOZIJ OB ŠTIRISTOLETNICI REFORMACIJE PRI JUŽNIH SLOVANIH V CHICAGU

Na čikaški univerzi je Society for Slovene Studies priredilo 24. marca 1984 mednarodni simpozij »Štiristo let južnoslovanske protestantske reformacije (1584–1984)«. Glasilo društva Slovene Studies je v št. 1/2 1984 objavilo nekaj referatov s tega simpozija (258 str.), med katerimi nekateri govorijo tudi o Slovencih. Iz Slovenije so predavali: Boris Paternu: Protestantizem in vznik slovenskega slovstva, Jože Pogačnik: Kulturni pomen protestantske reformacije za nastanek južnoslovanskih narodov, Jože Rajhman: Juri Dalmatin in njegova Biblija v luči slovstvene zgodovine in teologije, Jože Toporišič: Družbeni položaj slovenskega jezika 1584 in 1984. Od Slovencev, ki živijo v ZDA, so govorili J. Velikonja, T. Hočevar, C. Rogel, R. Lenček, I. Ožbalt, J. Paternost delno o zgodovinskih, delno o sodobnih vprašanih slovenske zgodovine, kulture in jezika. Referirali pa so tudi številni drugi, nekateri tudi o slovenskih predmetih. Tako se dotika Slovencev referat S. Bonazza o glagolici, L. Miklesen govori o akcentskih znakih v Dalmatinovi Bibliji, T. Priestley o slovenskih protestantih na Koroškem, o čemer je že dokaj napisanega, I. Ožbalt (po kroniki župnika Alojza Zupanca) o »evangelinih« (evangelicih) v Žužemberku; J. Tollefson pa razmišlja o Sloveniji s perspektive teorije o jezikovnem planiranju.

Med referati o slovenskih predmetih nas najbolj zanima K. Konopatzkega Kruegerja: A Windisch Protestant Community in Bethlehem, Pennsylvania – Slovenska protestantska skupnost v Betlehemu. V tej zvezi bi nas zanimalo tudi, o čem govori v programu navedeni, a ne objavljeni referat M. L. Kovácsa: Slovenski luterani na Madžarskem. Ker dandanes takih ni, je verjetno govoril o prekmurskih evangelicanih. Konopatzky Krueger z michiganske univerze piše sicer z veliko prizadevnostjo s pomočjo več informatorjev, vendar žal znanstveno nesprejemljivo. V uvodu pove, da so po 1876 prihajali v ZDA tudi Slovenci, vendar v naslednjem dosledno imenuje Slovence iz Prekmurja – kar večkrat jasno pove, da izvirajo od tod – »Winds«, češ da se sami tako imenujejo. Kajpada v angleščini in pod vplivom svojih madžarskih in madžaronskih luteranskih duhovnikov, saj navaja po Harvardski enciklopediji, da se sami imenujejo Slovenci ali Slovenje. Netočno je, da je bila »Slovenija v času velike emigracije provinca avstroogrškega imperija«. Šele pozneje pove, da so prekmurski Slovenci prišli iz ogrskega dela države, ne pove pa, da so prišli v Ameriko tudi katoliški prekmurski Slovenci in da imajo prav v Betlehemu močno slovensko župnijo.

Vsaj zelo vprašljive so avtorjeve – pač po nekritičnih informatorjih posnete – oznake, po katerih se ti Slovenci tako v Prekmurju (!) kot v Ameriki razlikujejo 1. po svoji »separatistični« etnični zavesti,

²¹ Prav tam, str. 279.